

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÙI THỊ THU TRANG

DẠY HỌC TÁC PHẨM
NGHỊ LUẬN TRUNG ĐẠI TRONG SỰ SO SÁNH
VỚI TÁC PHẨM NGHỊ LUẬN HIỆN ĐẠI

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên - Năm 2012

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

BÙI THỊ THU TRANG

**ĐẠY HỌC TÁC PHẨM
NGHỊ LUẬN TRUNG ĐẠI TRONG SỰ SO SÁNH
VỚI TÁC PHẨM NGHỊ LUẬN HIỆN ĐẠI**

Chuyên ngành: LL&PP dạy học Văn - Tiếng Việt

Mã số: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Gia Cầu

Thái Nguyên - Năm 2012

LỜI CẢM ƠN !

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc của mình tới Tiến sĩ Nguyễn Gia Cầu- Người thầy đã tận tình hướng dẫn em trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa Ngữ văn, Phòng đào tạo - Nghiên cứu khoa học trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã nhiệt tình giúp đỡ, tạo điều kiện cho em trong quá trình nghiên cứu và học tập tại trường.

Tác giả luận văn xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, các thầy cô giáo trong tổ Văn trường THPT Tân Yên số 1, trường THPT Nhã Nam và trường THPT Lạng Giang số1 - Tỉnh Bắc Giang; bè bạn, đồng nghiệp cùng những người thân trong gia đình đã tạo điều kiện cho tôi trong suốt thời gian qua.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2012

Tác giả luận văn

Bùi Thị Thu Trang

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng, các kết quả trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Bùi Thị Thu Trang

MỤC LỤC

Trang

Lời cảm ơn	
Lời cam đoan	
Mục lục.....	i
Danh mục chữ viết tắt	iv
PHẦN MỞ ĐẦU.....	1
PHẦN NỘI DUNG	8
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ CƠ SỞ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI.....	8
1.1 Cơ sở lý luận.....	8
1.1.1 Đặc trưng cơ bản của văn nghị luận	8
1.1.2. Đặc điểm cơ bản của văn nghị luận trung đại và văn nghị luận hiện đại ...	12
1.1.2.1. Đặc điểm của văn nghị luận trung đại	13
1.1.2.2. Đặc điểm của văn nghị luận hiện đại.....	14
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	16
1.2.1. Thực tế của việc dạy tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " và " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> " trong nhà trường hiện nay đối với giáo viên THPT	16
1.2.1.1. Thực tế của việc dạy tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> "	16
1.2.1.2. Thực tế của việc dạy tác phẩm " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> "	26
1.2.2. Khả năng cảm thụ của học sinh khi học tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " và " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> "	33
1.2.2.1. Khả năng cảm thụ của học sinh khi học tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> "	34
1.2.2.2. Khả năng cảm thụ của học sinh khi học tác phẩm " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> " ..	38
Chương 2. ĐỊNH HƯỚNG DẠY HỌC TPNL TRUNG ĐẠI TRONG SỰ SO SÁNH VỚI TPNL HIỆN ĐẠI.....	42
2.1. Giới thiệu tổng quát các TPNL trung đại và các TPNL hiện đại trong chương trình và SGK Ngữ văn THPT	42
2.1.1. Các tác phẩm nghị luận chính trị xã hội	43

2.1.1.1. Các tác phẩm nghị luận thời trung đại.....	43
2.1.1.2. Các tác phẩm nghị luận thời hiện đại	49
2.1.2. Các tác phẩm nghị luận văn học	52
2.1.2.1. Tác phẩm nghị luận thời trung đại.....	52
2.1.2.2. Các tác phẩm nghị luận thời hiện đại	53
2.2. Giá trị nội dung và nghệ thuật của " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " và " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> " (qua ý kiến đánh giá của các nhà nghiên cứu)	56
2.2.1. Giá trị nội dung và nghệ thuật của " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " (qua ý kiến đánh giá các nhà nghiên cứu)	56
2.2.1.1. Ý kiến của tác giả Lã Nhâm Thìn (cuốn " <i>Giảng văn văn học Việt Nam</i> " NXB Giáo dục, 2001).....	56
2.2.1.2 Ý kiến của GS Bùi Văn Nguyên (Cuốn " <i>Đề học tốt</i> " Ngữ Văn 10 NXB Đại học quốc gia thành phố Hồ Chí Minh)	59
2.2.2. Giá trị nội dung và nghệ thuật của " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> " (qua ý kiến đánh giá của các nhà nghiên cứu).....	63
2.2.2.1 Ý kiến của tác giả Nguyễn Đăng Mạnh (cuốn " <i>Giảng văn văn học Việt Nam</i> " NXB Giáo Dục, 2001)	63
2.2.2.2. Ý kiến của GS. Phan Trọng Luận (Cuốn " <i>Văn học nhà trường, nhận diện, tiếp cận và đổi mới</i> ").....	65
2.3. Định hướng dạy học hai tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " và " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> " trong SGK.	67
2.3.1. Định hướng dạy học trong SGK Ngữ văn bộ cơ bản	67
2.3.1.1. Định hướng dạy học " <i>Đại cáo bình Ngô</i> "	67
2.3.1.2. Định hướng dạy học " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> "	72
2.3.2. Định hướng dạy học trong SGK Ngữ văn bộ nâng cao.....	76
2.3.2.1. Định hướng dạy học " <i>Đại cáo bình Ngô</i> "	76
2.3.2.2. Định hướng dạy học " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> "	77
2.4. Định hướng dạy học tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " trong sự so sánh với tác phẩm " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> " theo đề xuất của luận văn.....	79

2.4.1. Định hướng chung	80
2.4.2. Định hướng về nội dung	80
2.4.3. Định hướng về phương pháp	83
Chương 3. THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM.....	84
3.1. Thiết kế thể nghiệm dạy học tác phẩm " <i>Đại cáo bình Ngô</i> " trong sự so sánh với tác phẩm " <i>Tuyên ngôn Độc lập</i> "	84
3.2. Dạy học thực nghiệm	101
3.2.1. Mục đích thực nghiệm	101
3.2.2. Cách thức thực nghiệm	101
3.2.3. Kết quả thực nghiệm.....	102
3.2.4. Kết luận chung về thực nghiệm	104
PHẦN KẾT LUẬN	105
TÀI LIỆU THAM KHẢO	107

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

GV: Giáo viên

HS: Học sinh

NXB: Nhà xuất bản

THCS: Trung học cơ sở

THPT: Trung học phổ thông

TPNL: Tác phẩm nghị luận

TS: Tiến sĩ

GS: Giáo sư

SGK: Sách giáo khoa

SGV: Sách giáo viên

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1 Tác phẩm nghị luận từ lâu đã được đưa vào giảng dạy ở các trường phổ thông. Do vậy cho đến nay cũng đã có nhiều công trình nghiên cứu về phương pháp giảng dạy TPNL, song nếu nhìn một cách tổng quát và so sánh với các thể loại văn học khác thì các công trình nghiên cứu về phương pháp giảng dạy TPNL còn khá khiêm tốn và chưa được bàn đến một cách rộng rãi. Đặc biệt hướng dạy học TPNL trung đại trong sự so sánh với TPNL hiện đại cho đến nay vẫn chưa có công trình nghiên cứu nào đề cập đến. Vì vậy trong đề tài này chúng tôi mạnh dạn tìm hiểu và đề xuất một hướng mới trong dạy học TPNL, đó là **“Dạy học TPNL trung đại trong sự so sánh với TPNL hiện đại”** với mong muốn đóng góp thêm một phần nhỏ bé vào lí luận dạy học TPNL nói chung.

1.2 Văn nghị luận là một thể văn đã có từ rất sớm. Trải qua nhiều thăng trầm biến cố của lịch sử văn nghị luận đã tồn tại và thể hiện được vai trò to lớn của mình. Điều đó đã được chứng minh bởi ở thời đại nào văn nghị luận cũng có những tác phẩm bất hủ và có ý nghĩa sâu sắc. Ta có thể kể đến những tác phẩm xuất sắc như: *“Chiếu dời đô”* của Lí Công Uẩn, *“Hịch tướng sĩ”* của Trần Quốc Tuấn, *“Đại cáo bình Ngô”* của Nguyễn Trãi, *“Tuyên ngôn Độc lập”* của Hồ Chí Minh... Các tác phẩm nghị luận lớn và mẫu mực ấy đã chứa đựng nhiều giá trị không chỉ có ý nghĩa về mặt lịch sử, văn chương mà còn là những bằng chứng chân thực, xác đáng nhất thể hiện rõ quan niệm và tư duy của con người trong từng thời đại.

Trong số những TPNL được đưa vào giảng dạy trong chương trình SGK thì *“Đại cáo bình Ngô”* của Nguyễn Trãi và *“Tuyên ngôn Độc lập”* của Hồ Chí Minh được coi là những TPNL mẫu mực của mọi thời đại. Từ lâu *“Đại cáo bình Ngô”* và *“Tuyên ngôn Độc lập”* đã được đưa vào giảng dạy trong chương trình trung học phổ thông. Những định hướng và thiết kế giảng dạy hai tác phẩm này có nhiều song nếu nhìn khái quát vẫn chưa có thiết kế nào hướng dẫn giảng dạy

“Đại cáo bình Ngô”- một TPNL trung đại mẫu mực, trong sự so sánh với “Tuyên ngôn Độc lập”- một TPNL hiện đại mẫu mực. Trong khi đó nếu đặt “Đại cáo bình Ngô” của Nguyễn Trãi bên cạnh “Tuyên ngôn Độc lập” của Hồ Chí Minh chúng ta sẽ nhận thấy có nhiều vấn đề cần được bàn luận. Chính vì lẽ đó, ở đề tài này chúng tôi lựa chọn hướng nghiên cứu **“Dạy - học TPNL trung đại trong sự so sánh với TPNL hiện đại”** để thấy được sự vận động của thể văn nghị luận có sự gắn liền với tiến trình phát triển của lịch sử dân tộc và tiến trình phát triển của văn học. Hơn nữa chúng tôi thiết nghĩ rằng giảng dạy TPNL trung đại trong sự so sánh với TPNL hiện đại sẽ là một hình thức và điều kiện cho học sinh có cơ hội phát triển năng lực tư duy, nhìn nhận vấn đề tổng quát và có kĩ năng so sánh, khái quát vấn đề được tốt hơn. Đây là kĩ năng cơ bản và cần thiết của con người mới trong xã hội hiện nay.

2. Lịch sử vấn đề

Trong lịch sử văn học Việt Nam, văn nghị luận chiếm một vị trí quan trọng và có nhiều thành tựu đáng kể. Từ lâu, văn nghị luận đã được đưa vào giảng dạy trong chương trình SGK phổ thông. Cho đến nay đã có nhiều công trình nghiên cứu và các thiết kế dạy học TPNL ra đời nhằm đáp ứng nhu cầu dạy và học TPNL.

2.1 Một số ý kiến về giảng dạy văn nghị luận

Từ những thập kỉ 70 của thế kỉ XX nhóm tác giả Trần Thanh Đạm, Huỳnh Lý, Hoàng Như Mai, Phạm Sĩ Tấn, Đàm Gia Cẩn đã bàn đến vấn đề này trong cuốn sách *“Vấn đề giảng dạy tác phẩm văn học theo loại thể”*. Trong cuốn sách, tác giả Đàm Gia Cẩn có bàn đến vấn đề giảng dạy văn nghị luận theo đặc trưng loại thể (trong đó chú ý đến văn chính luận- một bộ phận quan trọng của văn nghị luận). Một số vấn đề về giảng dạy văn chính luận như sau:

- Những vấn đề cơ bản của văn chính luận:
- + Văn chính luận là một thể tài đặc biệt, khác với những thể tài văn học có tính chất sáng tác như thơ, truyện, kí...